List za koristi delavskega ljudstva. Delavci so opravičeni do vsega kar producirajo.

This paper is devoted to the interests of the working class. Workers are entitled to all what they produce.

PROLETAREC

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago Ill. under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 2146 Blue Island Ave.

"Delavci vseh dežela, združite se".

PAZITE!

na številko v oklepajuki se nahaja poleg vašega naslova, prilepljenega spodaj ali na ovitku. Ako je številka (218) tedaj vam s prihodnjo številko našega lista poteče naročnina. Prosimo, ponovite jo takoj.

Štev. (No.) 217. **Chicago, Ill., 7. novembra (Nov.), 1911.** **Leto (Vol.) VI.**

Prva zmaga v Los Angelesu.

V Los Angelesu, Cal., so delavci zadnji torek (31. okt.) izvojevali prvo veliko zmago. Ta dan so se vršile primarne (prvotne) ali nominacijske volitve za županske kandidate in za kandidate ostalih mestnih uradnikov. Za župana je bilo pet kandidatov — jeden socialist, trije republikanci in jeden neodvisnjak. Izid volitev je sledeči:

Harriman, socialist	20.157	glasov
Alexander	16.670	„
Mushet	8.168	„
Gregory	327	„
Becker	59	„

Socialistični kandidat je torej dobil največje število glasov in malone dvakrat več kot kteri kandidat naše stranke kedaj poprej v Los Angelesu. Da je dobil samo še 2533 glasov in po californiškem zakonu bil bi izvoljen županom brez vsakega nadaljnega kontesta. Tako se pač še enkrat vrše volitve 5. decembra t. l. med Harrimanom in Alexandrom, sedanjim županom.

Volilni boj je bil najsrditejši, kar jih pozna zgodovina tega mesta. Zloglasna kapitalistična banda pod imenom, "Merchant's & Manufacturer's Association", ktera podpira kandidaturo Alexandra, ni štedila niti tisočakov ne najstudnejših napadov potom tiska in besede na socialiste, da bi si ohranila staro samovlado. Pa tudi delavci so se krepko držali. Zadnji volilni shodi so bili naravnost veličastni. Največje gledališče v mestu, ki ima prostora za 5000 oseb, je bilo premajhno za velike množice vdeležencev, ki so prihiteli poslušat socialistične govornike. Delavstvo v Los Angelesu je to pot jasno pokazalo, da je že do grla sito kapitalističnega tolovajstva. Job Harriman, socialistični županski kandidat, je v Los Angelesu med delavci že več let dobro poznan in priljubljen vsled svojih smelih nastopov za pravico persekutiranih delavcev. Krepko je branil celo vrsto obtoženih štrajkarjev, ko so jih hoteli kapitalisti spraviti v ječo radi piketiranja in drugih trivialnih prestopkov. Harriman je namreč odvetnik in sedaj je pomožni zagovornik J. B. McNamare in njegovega brata v znanem procesu. Delavske unije v Los Angelesu stoje kot en mož za Harrimana.

Mesto Los Angeles šteje 319.198 prebivalcev; po velikosti je drugo mesto v Californiji in sedemnajsto v Zedinjenih državah. Areja mesta se razprostira čez 85 štirijaških milj. To mesto je že nekaj zadnjih let na glasu kot najbolj koruptno kapitalistično gnjezdo na zapadu republike. Notorični Otis, lastnik časopisa "Times" in voditelj vseh grabežev pod zastavo kapitalizma, je bil doslej pravcati diktator mestne vlade. Za delavce je bil LosAngeles pa kraj največjih šikan in tiranskega despotizma, kar jih pozna zgodovina ameriškega proletariata v zlati Californiji.

Štrajk kovinarjev Lewellynovih tvornic, ko je bilo nad 50 štrajkarjev stlačenih v ječe in barbarsko pretepanih od policajev — boj za svobodo govora na ulicah, ko je bilo deset socialistov na ruski način persekutiranih — satanski progoni meksikanskih revolucionarjev itd. itd. vse to je še dobro v spominu losangeliškega delavstva. Mera krivic se je pa napolnila z zadnjo velehudodelstvo zarote lokalne kapitalistične drhali napram železostavbni organizaciji potom eksplozije Otisove tiskarne in konspiraškega procesa proti bratoma McNamara.

Ni čuda, da je potem moral priti dan obračuna. In prišel je — zadnji torek! 20.000 delavcev je govorilo glasno in razločno: Nič več tirani! Mera je polna! Odslej bomo imeli mi besedo v Los Angelesu! — Res je, da se vrši še ena bitka; še enkrat bodo morali delavci na volišče. Toda res je tudi, da bodo delavci v Los Angelesu brez vsakega dvoma sijajno zmagali 5. decembra. Prvi zmagi mora slediti druga. Pri volitvah 5. dec. bodo — kar je najznačilnejše — odločile ženske. V Californiji imajo 15. okt. t. l., kakor smo že poročali, ženske volilno pravico. Za nominacijske volitve je bilo po zakonu prepozno, da bi ženske volile, toda do 5. dec. registriralo bo najmanj 50.000 žensk, in med temi je 40.000 delavskih mater in žená, ki bodo glasovale za Harrimana in za ostale socialistične kandidate. Delavske žene gotovo ne bodo pozabile, — poleg svojih razrednih dolžnosti — fakta, da so socialisti v Californiji največ pripomogli, da imajo one sedaj volilno pravo. Zato bo 5. december dan impozantne zmage, dan delavskega vstajenja v Los Angelesu.

Los Angeles bo stopil v vrsto mest: Milwaukee, Butte, Bekerley, Flint itd. Los Angeles bo socialistično mesto!

Cela Californija bo socialistična!

Splošen pregled.

— **O ameriškemu** milionarju Astorju, ki živi v bližini Londona, pripovedujejo, da pride k njemu vsaki večer brivec iz Londona, ki prenoči pri njemu, da ga drugi dan obrije. Vsako jutro se vrne brivec v London, zvečer pa pride v Astorjevo vilo. To se vrši vsaki dan, teden za tednom in mesec za mesecem. Troški za to milionarsko navadico pa znašajo vsaki dan: **šest do osem dolarjev.**

Astor si lahko privošči take izdatke, saj v New Yorku na tisoče ljudi prebiva v njegovih stanovanjskih kasarnah, ki mu plačajo za slaba in nezračna stanovanja visoko stanarino.

* * *

— **Lastniki** "Triangle Waist Co." so dobili dva sto tisoč dolarjev zavarovalnine za tvornico, katero je vničil požar in pri katerem je 145 oseb zgubilo življenje.

To je okroglo trinajststo in osemdeset dolarjev —

Pri odškodninskih razpravah proti Harrisu in Blanku, lastnikoma tvornice ne bodo cenili tako visoko človeško življenje.

Gospoda tvorničarja bodeta trdila, da je bila delavcem znana nevarnost, ko so sprejeli delo.

V kapitalistični družbi ima mrtva lastnina večjo vrednost kot človeško življenje.

Zagovorniki kapitalizma pa vzlic tej pribiti resnici trdijo, da so kapitalisti moralni ljudje.

* * *

— **Socialistom** je vseeno, katera stranka — demokratična ali republikanska — je pri vladnih jaslih. Obe stranki ste kapitalistični, obe priznate kapitalistični način proizvodnje pravim; radi tega znajo socialisti tudi ceniti njiju pravo vrednost za ljudstvo.

Vzlic temu je pa interesantno, kako sodi najvišji zaupnik republikanske stranke; predsednik Taft o nji. Taft je izrekel v čikaškem Hamilton klubu:

"Po sodbi nekaterih smo v republikanski stranki pred krizo, v kolikor pride pri tem v poštev vodstvo naroda. Jaz upam, da nas je zadnje leto hotelo dobro ljudstvo le kaznovati, da se poboljšamo. V slučaju, da ljudstvo želi spremembo v vodstvu vladnih poslov, bodemo novo vlado podpirali lojalno, v nadi, da to vršimo za dobro dežele in da se ljudstvo po poiskusni spremembi vrne k stari stranki, ki je storila toliko dobrega zanj."

Kako se bo to zvršilo? Tega pa ni povedal Taft. Ako bi bili delavci pametni, bi dali obema strankoma slovo: demokratični in republikanski.

— **Rev. Sherman** je nekoč dejal: "Socialisti so najnižji izvržek človeške družbe."

Zdaj je pobožni mož v kalifornijski blaznici. Ali ga je doletela kazen božja???

* * *

— "**The Columbian** Federation", talijanska podporna jednota za Zdr. države in Kanado je na svoji konvenciji v Pueblo, Co. zaključila, da se za **kazen izključi vsakega skeba** iz jednote.

Čas je, da bi temu zgledu sledile tudi vse slov. podporne organizacije.

* * *

— **Abraham Lincoln** je nekoč dejal: "Najmočnejšo vez zunaj družine mora tvoriti združitev vsega delavnega ljudstva vseh narodov, jezikov in plemen".

S tem je nesmrtni Lincoln izrekel, da ni mislil le na delavce svoje ožje domovine, v kateri se je rodil, marveč na milione delavcev vsega sveta. In če bi Lincoln danes živel, bi dejal z Marxom:

"Delavci vseh dežela, združite se! Zgubiti ne morete druzega kot svoje verige; za pridobiti imate celi svet."

* * *

— **V Wall Streetu** zopet kipi, vre in se kuha. Kapitalistični meštarji oznanujejo paniko. Najbolj težki multimilionarji, ki so cesarji v industriji, so prišli do zaključka, da prihaja čas, ko bo zopet treba pobrati manjšim milionarjem njih plen. Manjši milijonarji se bojijo in tresejo, ker vedo in občutijo, da prihaja vihar.

Delnice trusta za jeklo in železo so padle. Carnegie, vstanovitelj knjižnic in pospeševalec miru zahteva, da se mu obresti izplačajo vsaki mesec in ne vsake tri mesece, kot je bilo do sedaj v navadi. Ljudje, ki imajo vpogled za kulise trusta za jeklo in železo, trdijo, da Carnegie zahteva s tako silo mesečne obresti, kot Shylock v "Beneškem trgovcu" funt mesa in da bo svet kmalu videl enega največjih polomov v industriji za železo in jeklo.

Vihar grozi, prihaja, nakrat bo zahrumel in zadel male kapitaliste, katere bo pognal v žrelo Carnegiev, Rockefellerjev in Morganov. Socialisti ne bomo plakali za njimi!

— **Italija in Turčija** ste zatrobile v bojni rog. Italija je bombardirala Tripolis. Zdaj Turčija zopet vrača Italiji in strelja italijanske vojake, ako hočejo zapustiti Tripolis in zasesti še druga mesta v Tripolitaniji.

Na obeh straneh se bojujejo delavci, umirajo in dajejo svoje zdrave ude za svoje izkoriščevalce.

Kedaj bode suženj vendar izrekel, da se noče bojevati za sužnodržce?

— "**Prosvitljena** Avstrija ima za svoje gladu umirajoče delavce bajonete, kroglje, ječe, pa vislice.

Ali ne bi človek trikrat zaklical živijo slavni civilizaciji dvajsetega stoletja, ki se s takimi sredstvi bori proti gladu?

Ej, delavci, tovariši! Kako vi mislite o taki civilizaciji?

— **Podkupljeni** pisači zapišejo v avstrijskih kapitalističnih listih včasih: "**Ljudski glas je božji glas!**"

Če pa sestradano ljudstvo na ulici zahteva kruha in povzdigne svoj glas tako močno, da ga je čuti tudi na pristopnem mestu, tedaj pa isti kapitalistični časnikarji imenujejo sestradano ljudstvo nikdarsito in podivjano sodrgo, katero je treba krotiti z bajoneti, svinčenkami, ječo in vislicami.

— "**Pittsburg Daily Journal**" piše o družbi milionarjev v Newportu.

"Visoka družba v Newportu nima morale. Vsak mož menja ženo, ako mu to dovoli zakon. Žene se branijo postati matere. Ta družba ne verjame v Boga, pač pa le v Mamon. Družba ima cerkve in duhovnike, da hodi razkazevat svoje bgate toalete v cerkev.

Družba producira trote, pijance in degenerirance. Družba ni nič druzega kot gnojna jama, v katero se izlivajo odpadki človeške družbe."

'Pittsburg Daily Journal', buržoazni list obsoja milionarje in njih žvljenje. Ali vprav ta list se v družbi drugih kapitalističnih listov bori za ohranitev kapitalističnega proizvajalnega sistema. Kdor pa podpira in zagovarja sistem, ki rodi milionarske zločince in degenerirance, je toliko kriv kot zločinci.

* * *

— **Sodrug Edward F. Cassidy**, organizator za New York je ob svojem povratku iz novoangleških držav pisal: "Dokler sem v New Yorku agitatorično bil na delu za stranko, sem vedno svaril, da naj ne napadamo katoliške cerkve. V novoangleških državah sem pa prišel do druzega prepričanja. V New Yorku sem naletel le na posamezne duhovnike, ki so bili nasprotniki socializma. V novoangleških državah je pa drugače. Tam katoliška cerkev sistematično in po strogo določenem načrtu razširja protisocialistično agitacijo v tvornicah. Pri tej agitaciji se poslužuje najbolj nizkih, nečednih in nesramnih sredstev. Ako bi jaz živel v novoangleških državah napadel bi katoliško cerkev z vso svojo duševno silo. Nemogoče bi gledal mirno, kako nas duhovniki napadajo z najbolj gorostasnimi lažmi in obrekovanjem."

Kar uganja katoliška cerkev v novoangleških državah, vrši povsod v ameriški republiki, kjer je prišla do moči in veljave. Še ni dolgo, ko je kardinal Gibbons nesramno napadel socialistične nauke in žensko volilno pravo, sploh vse, kar v človeški družbi stremi za napredkom. Vpričo takih napadov pa socialisti ne bomo držali križem rok in čakali mirno, da Mežnarjevemu Tonetu in Kranjskemu Janezu zopet vzkipi kri in vdarita z lažmi in najpodlejšem obrekovanjem po socialistih. Mi smo dolgo časa molčali in prizanašali, ker imamo poleg Mežnarjevega Toneta in Kranjskega Janeza tudi duhovnike, ki se ne vtikajo v stvari, ki jih ne pečejo. Dokler bode pa Mežnarjevemu Tonetu in Kranjskemu Janezu slovenski list na razpolago, v katerem lahko razobešata svoje rovtarske laži in obrekovanja, dotlej se pa iz ofenzive ne vmaknemo v defenzivo. Skušnje so izučile nas, kot so izučile angleške sodruge. Kdor pa tega ne verjame, naj pa čita "Chicago Daily Socialist". Tam bo našel še malo ostrejšo kritiko kot v "Proletarcu."

* * *

— **Hearst**, "veliki prijatelj delavcev" v Chicagi, ki izdaja rmeno časopisje, napada po poročilu iz Los Angelos v družbi z generalom Ottisa v svojih listih ondotne organizirane delavce. In to je oni Hearst, ki se v Leadu, So. Dakota skriva za svojo mater, da so vrgli organizrane rudarje na cesto.

Herast je praktičen človek. On razume, kako je treba vleči ljudstvo za nos. Ako bi ne bila resnica, bi v Chicagi organizirani delavci ne čitali njegovih rmenih časnikov.

* * *

— **Italijansko-turška vojna.** Italijanska "civilizirana" armada v Tripolisu ima vedno večjo smolo. Kljub temu pa oficijelna Italija še vedno taji poraze zadnjih dni in zasukava vesti tako, da se glasi, kakor da Italijani klestijo Turke ne pa narobe. Iz Malte je 5. t. m. spet došlo poročilo, da je mesto Tripolis malone že v rokah turško-arabskih čet in da imajo Italijani velikanske izgube. Poročevalci londonskih listov so pa spravili med svet še neke druge stvari, ki dokazujejo, da se italijanski "civiliziranci" obnašajo v Tripolisu kot pravi divjaki, tako da lahko osramotijo vsakega Turka. Poročevalci javljajo — seveda izven italijanske cenzure — da so italijanski vojaki pred par tedni vprav na barbarski način poklali veliko število domačinov, med temi tudi ženske in otroke. Jeden angleški poročevalec piše: "Okrog 4000 Arabcev, med njimi 400 žensk in otrok, je bilo enostavno ustreljenih. Italijani ne prizanašajo niti hromim in slepim beračem. Bolnikom, kterim so hiše pogorele do tal, odrečejo vsako kapljo vode. Sovraštvo domačinov do Italijanov je vsledtega prikipelo do vrha. Žene beže v puščavo od koder se vračajo v spremstvu turških čet oborožene. Na lastne oči sem videl, kako so Italijani v enem samem dnevu poklali petdeset mož in otrok. Največje barbarstvo, kar sem ga kedaj videl, je bilo, ko so vojaki stražili štiri napol mrtve osebe — dva starca, dečka in deklico — ležeče pri kupu mrličev in milo proseče kapljico vode. Nihče jim ni smel dati vode pod kaznijo smrti. Prosil sem vojaške zdravnike in častnike, da naj se usmilijo bednih ljudi, a odrezali so se mi: "Naj erknejo!" In res so umrli vsled žeje.

Tako "civilizuje" krščanska italijanska armada, ktero je blagoslovil papež, neverne Arabce v Tripolisu!

Turčija seveda zdaj ne mara miru in izjavlja, da bo nadaljevala vojno dokler ne požene Italijane iz Tripolisa. Kolera še vedno razsaja med italijanskimi "Turčini" v Egiptu.

Veliki nemiri so se pojavili v Egiptu, vsled česar je Anglija v skrbeh. V Aleksandriji so v soboto demonstrirali dijaki po vsem mestu in odmevali so klici: "Živel sultan! Smrt Italijanom!"

*

— **Revolucija na Kitajskem.** Revolucionarji so zavrgli vse mirovne pogoje in ponudbe cesarske vlade. Njih odgovor se glasi: "Revolucija gre naprej dokler ne pade tron in zavlada republika. Mandžurcem ničesar ne verujemo." Vladin apel na ustaše, ki se je glasil tako, kakor da direktno govori petletni cesar-otrok, je bil torej zastonj. 3. nov. je padel Šangaj in drugi dan so revolucionarji zasedli tudi zunanje utrdbe ob reki Jangsi Kiauk. V bitki je padlo okrog 300 cesarskih. V Šangaju se je iz ameriške bojne ladije izkrcalo 200 pomorščakov, da varujejo tamošnjo ameriško kolonijo.

Domači del mesta Hankov je v plamenu. Cesarske čete, kolikor jih ni ušlo k revolucionarjem, so v zadnjem obupu slepo streljale tudi na inozemsko kolonijo in užgale neko ameriško misijonsko postajo, ktera je zgorela in z njo vred 50 slepih otrok in 150 ranjencev.

McNamara pred sodiščem.

Boj za nepristransko poroto se nadaljuje. Niti danes ni še jeden stalni porotnik izbran. Na porotniških klopeh jesicer bilo včeraj (6. nov.) devet začasnih mož, proti kterim ima zagovorništvo ali tožiteljstvo svoje pomisleke. Jeden iz med njih S. Maning, s kterim sta bili zadovoljni obe stranki, je bil odpuščen radi slabega zdravja. Na porotniški listi se nahaja tudi glavni manager Otisove tiskarne, kteri odprto izjavlja, da bi sodil proti Mc Namari. In kljub temu je tožnik Frederickson zato, da ostane porotnik. Zagovorništvo ga bo seveda izpodrinilo. Sodnik Bordwell je včeraj poklical nadaljno panelo 20 mož za izbiranje porotnikov.

Državno pravdništvo v Los Angelesu se silno jezi nad oblastmi v Indianapolisu, ker so zadnje odrekle dozdevno "evidenco" — dinamit, kujige itd. — ktera je bila baje "najdena" v glavnem stanu železostavbne unije, da bi se ista rabila pri obravnavi. Sodne oblasti v Indianapolisu namreč izjavljajo, da dotična "evidenca" je lastnina države Indiane in da ne gre nikamor čez mejo. Sodnija v Los Angelesu se vsledtega čuti zelo na slabem. Detektiv Burns mora torej "iznajti" nove "dokaze" proti Mc Namari.

Milion dolarjev za poročno darilo.

Redno bilježimo kontraste, ekstremne kontraste, ki so mogoči le pod današnjim blaznim sistemom. Poročamo o opičjih gostijah, mačjih operacijah in o pasjih spomenikih na eni — in o gladu, mizeriji in mukah na drugi strani. Vsakdo pa lahko ve, da revni delavec ne prireja pasjih pojedin in da milionar ne umira gladu na cesti.

Kapitalistični časopisi, ki so pravo zrcalo sedanjega blaznega sistema, so poročali zadnje dni, da je Julius Kruttschmitt, predsednik Harrimanovih železniških prog, dal svoji hčeri milion dolarjev kot darilo ob priliki njene poroke. To je jedna storija — kratka in na videz suhoparna. Kajti: Kruttschnitt je milionar, in kot tak lahko vrže en milion kamor hoče; to nikogar nič ne briga. Dobro! Druga storija je pa: na Harrimanovih progah je ravno sedaj okrog 30.000 delavcev na štrajku. Na štrajku so zato, ker čutijo, da s sedanjo plačo ne morejo izhajati in zahtevajo malo več. Zahetvajo, ker morajo, kajti delavci, njih žene in otroci hočejo jesti in obleči se. Kruttschnitt se pa ne zmeni za njih zahteve. On smatra svoje milione svete in nedotakljive od strani tistih, ki so mu jih — ustvarili.

Poročno darilo milion dolarjev, ki ga je prejela Miss Kruttschmitt, je pravzaprav — **darilo** delavcev, neprostovoljno darilo tistih delavcev, ki so danes na štrajku, ne pa njenega očeta. Delavci so zgradili železnice in vodijo vlake; popravljajo kare in ščitijo potnike pred nesrečami. Delavci prevažajo blago, zakar dobi družba denar. Iz tega denarja, ogromnega kapitala, pa dobe delavci le toliko, da se komaj prežive in zamorejo delati naprej. Delavci so ustvarili Kruttschnittu in ostalim železniškim magnatom milione, a sami nimajo ničesar. Milion dolarjev, kar je dobila Miss Kruttschmitt, je krvavi denar, namočen v znoju in solzah proletarcev, kterega je izprešal njen "papa" — med tem ko vsi delavci na Harrimanovih železnicah ne morejo spravit skupaj jednega miliona, če bi hoteli, za tako reč. To je kontrast!

Ali je to pravica, da tisoče in tisoče ljudi strada in preživlja sebe in svojce z drobtinami, samo zato, da jeden človek sedi na visokem kupu milionov in da dobi njegova hči milion dolarjev za poročno darilo?

Vprašamo vas: **Ali je to pravica?!!**

SPLOŠEN PREGLED.

(Novejše vesti.) — Carigrad, 6. nov. — Turške čete so osvojile Derno in pobile čez 500 italijanskih vojakov.

Washington, D. C., 6. nov. — Turčija je brzojavno apelirala na predsednika Tafta, da posreduje v prilog preprečenja barbarstva vprizorjenega po italijanskih četak v Tripolisu nad turškimi vjetniki.

Malta, 6. nov. — Italija je že vznemirjena, ker je svet zvedel za njeno divjaško početje v Tripolisu. Glavni komandant italijanske armade, general Caneva, je odpoklican in na njegovo mesto je imenovva general Frugoni.

Chikaški Kitajci, organizirani v "Mladokitajskem društvu", so zadnjo nedeljo imeli javni shod i banket v proslavo revolucionarnih zmag v njih domovini. Na pročelju njih glavnega stana 515 So. Clark St. visi revolucionarna zastava.

Ste že obnovili naročnino "Proletarca"? — Če jo še niste, storite to takoj, da se Vam ne ustavi lista.

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

Lastnik in izdajatelj:
Jugoslovanska delavska tiskovna družba v Chicago, Ill.

Naročnina: Za Ameriko $1.50 za celo leto, 75c za pol leta. Za Evropo $2 za celo leto, $1 za pol leta.

Oglasi po dogovoru. Pri spremembi bivališča se poleg novega naznaniti tudi STARI naslov.

PROLETARIAN

Owned and published Every Tuesday by
South Slavic Workmen's Publishing Company
Chicago, Illinois.

Glasilo Slovenske organizacije Jugosl. socialistične Zveze v Ameriki.

Frank Podlipec, President;
Frank Podboj, Secretary;
Frank Janežič, Treasurer.
Frank Petrič, Jos. Bratkovič } direktorij.

SUBSCRIPTION RATES: United States and Canada, $1.50 a year, 75c for half year. Foreign countries $2 a year, $1 for half year.
ADVERTISING RATES on agreement.

NASLOV (ADDRESS):
"PROLETAREC"
2146 Blue Island ave. Chicago, Ill.

Po celem svetu vre...

Človeška družba vre, kipi . . . Gnjila vrhna plast družbe — buržoazija, kapitalizem, tirani, gospodovalci — poka, maje se in razpada — in kakor vulkan šviga plamen mladostnega življenja in moči iz spodnje družabne plasti: potlačenega, brezpravnega proletariata.

Očitna znamenja: nemir, nezadovoljnost, draginja, veliki štrajki, vojna, revolucija za revolucijo itd. ki se kažejo tekoče leto — in kar še pride par bodočih let — nam glasno govore, da je sedanja družabna tvorba človeške družbe završena in dokončana in da sedaj se mora po socialnem procesu porajati druga tvorba, nova oblika, novo življenje družbe . . .

Izkratka: mi živimo v dobi epohalnega pomena.

Poglejmo:

Kaj vidimo pri nas v Ameriki? Boj, neprestani boj. Ali to ni več boj posameznika proti posamezniku v imenu dolarja — zlata: za eksistenčno prvenstvo. Današnji boj, je boj izrazovito razreda proti razredu; boj neposestnih proti posestnikom za razredno premoč in pogin. Dokaz: Štrajk železniških delavcev, premogarjev itd.; krvavi izgredi in "indžuvkšni" na delavskih poljanah; zarotniški proces McNamara; protidelavski zakoni in persekucije delavskih voditeljev; nezadovoljnost mas in padec lokalnih kapitalističnih vlad tupatam v delavske roke. Krvava ustaja v Meksiki še zdaj ni končana. Splošna revolta bednih in izmozganih delavskih mas. Večina delavstva še ne ve, kaj pravzaprav hoče — ni se še zavedlo — ali ve, da se mu godi krivica in zato revoltira.

Poglejmo v Evropo. Celo starodavna in črviva struktura monarhistične Evrope sloni na — dinamitu. Vsak čas zleti v zrak. V Nemčiji organizirano delavstvo grabi vlado za vrat in ji nemilo bere lekcije zaradi draginje in radi poskušane vojne s Francijo. Bodoči nemški parlament bodo — sigurno — osvojili socialisti in tedaj bodo cesarskemu tronu dnevi šteti. Švedsko in norveško armado bi tamošnja vlada najrajši razpustila, ker je večina vojaštva socialističnega torej revolucionarnega mišljenja. Ravno tako prevladuje antimilitaristični duh v francoski armadi. Španski tron visi še samo na jedni žilici. Veliki industrialni boj angleškega delavstva pred par meseci je pretresel celi kontinent, a delavci se že pripravljajo za ponovni boj. V Avstriji je že odbila enajsta ura. Krvava nedelja na Dunaju, ktero je rodila politika "kanoni - mesto - kruha", je samo sapica pred — viharjem. Klici "Živela revolucija!" na dunajskih ulicah bodo jutri imeli odmev: "Živela republika!" Nezadovoljno ljudstvo trpi in — čaka smrti starega vladarja, kteremu neče greniti zadnjih dni. Kakor hitro se pa "stari" preseli v večnost, — pisalo se bo za Avstrijo novo zgodovinsko poglavje. — Italijansko - turška vojna pelje direktno v italijansko revolucijo. Italijanski proletarijat, čegar del mora na ukaz roparske vlade v Rimu v Tripolitanijo pod turški nož, bo prejalislej — in morda kmalu! — zahteval obračun. In takrat bo padalo v Rimu — ne po turških glavah, temveč po "civiliziranih" hajdukih v kraljevem gnjezdu. — Izkratka: nad vso monarhistično Evropo šviga brezova metla socialne revolucije, neizogibna učinka družabne revolucije, ki bo pometla z vso zastarelo in zarjavelo šaro prestolov in despotizma.

In kaj vidimo v Aziji?

V stari, absolutistični Aziji, kjer se je zaplodilo krščanstvo in kjer je imela svoj embrijo stara, častitljiva, a danes nad vse idiotiška dogma: "En bog vlada v nebesih in en človek naj vlada na zemlji, dočim so vsi ostali ljudje črvi"! — v Aziji, kjer po mnenju zapadnih "kulturnikov" še nimajo "potrebne civilizacije", — — se pravkar sedaj vrše čudne, toda velike reči. Kitajska je v plamenu revolucije! Kitajska s svojimi 400 milioni prebivalstva in s svojo pettisočletno kulturo, — ista Kitajska, ki je še pred par leti veljala za najbolj naivno in najbolj zaspano državo na svetu, — kriči po republiki! Kitajski narod, čegar cesar je polubog, "nebeški sin", je vstal z orožjem v roki, rekoč, da lahko sam vlada, "nebeški sin" pa naj gre kamor hoče! — Sedanji kitajski cesar je petletni otrok! Mislite si največjo absurdnost, da petletni otrok vlada (seveda' po svojem namestniku) 400 milionov ljudi! In končno se tudi samim Kitajcem to zdi preneumno, in zato hočejo republiko. In Kitajska bo republika! Vsa znamenja govore tako. Preobrat na Kitajskem bo težak problem za marsikterega "učenjaka", ki ga ne reši v sto letih. Ali mi vemo, da tudi kitajska revolucija je nujna posledica evolučnega procesa človeške družbe: Vrhnja plast, dovršena in preživla plast gospodujočih se ima razbliniti in porajati se ima novo življenje, — svoboda spodnje plasti potlačenih.

Po celem svetu vre in vrelo bo vedno boljinbolj. Gospodovalce in izkoriščevalce pretresa strah in obup, ker vidijo, da jim to socialno vrenje prinaša propast. Nas delavce pa navdaja z veseljem in upom, ker vidimo, da se zanamcem odpira boljša bodočnost.

MAR ŠE NE BO SPOZNANJA?

Gospodarski boji postajajo od dne do dne težavnejši, jasen dokaz, da se bojujoča razreda vedno bolj bližata odločilni bitki. Nekdaj od vseh kapitalističnih slojev neštetokrat prokleta mednarodnost je danes cilj, po katerem najbolj hrepene bogataši vseh narodnosti in vseh ver, medtem ko se jim je posrečilo vreči narodnostno jabolko med množice ljudstva. Vsa gospodarska in politična vprašanja se vlačijo v narodnostno areno in kakor so v času rimskega cesarstva razni Neroni z balkonov in lož krvoločno sledili krvavim slikam na pozorišču, tako danes "rojeni" voditelji narodov s slastjo opazujejo boje med narodi, ki so jih sami podnetili. Kadar postanejo rešitve raznih življenskih vprašanj najnujnejše, se kar naenkrat pojavi v kaki zagorski luknji narodnostna nevarnost in kakor stekli psi se polaste meščanski časnikarji dobrodošle prilike, da iz nova razburijo duhove nevednih mas, dobrovedoč, da taki pojavi odvrnejo pozornost slednjih in tistih stvari, ki bi jim bile sicer po vseh zakonih prirode najbližje.

Oglejmo si stvar nekoliko bližje.

Neovrgljivo dejstvo je, da postaja današnja draginja močno občutna v že precej visokih krogih, v krogih kjer se je še pred nedolgim posmehovalo če so delavci tarnali nad njo. Da, našli so se celo ljudje (?) katerih navidezni življenski smoter je propaganda ljubezen do bližnjega, in ki se vendar niso sramovali govoriti o "socialnodemokratiškem švindlu", ko so socialno - demokratični poslanci v državnem zboru zahtevali, da se dovoli uvoz živine in mesa, žita in drugih življenskih potrebščin.

Ti ljudje so bili deloma slepi nevedneži, deloma pa plačani hlapci kapitalizma, ki so namenoma metali ljudstvu pesek v oči, samo da preprečijo pravočasno spoznanje preteče nevarnosti. Prvi in drugi so bili za ljudstvo škodljivi in žalostne posledice njih početja niso izostale. Danes je dosegla draginja tako višino, da nas je privedla na rob splošne lakote.

Kako pa je bilo to mogoče? Mar zemlja in priroda ne proizvajate več potrebnih živil za vse prebivalce tega sveta? Tako mnenje je bilo do cela napačno. Naravnih produktov ni nikoli manjkalo in tudi danes so nakopičeni po raznih skladiščih v taki množini, da o pomanjkanju ni mogoče govoriti; nasprotno pa se smelo trdi, da bi lahko s sedanjimi pridelki živelo dvakrat toliko in še več ljudi, kakor jih danes prebiva na širnem svetu. Vzrokov draginje je torej treba iskati povsem drugod. Ker bi pa tako raziskavanje utegnilo odpreti oči izkoriščevalnim narodom, zato je je treba na vsak način preprečiti. Treba je narodnostnih hujskarij. To nalogo opravlja na povelje in za mastno plačilo meščansko časopisje. Ono nam dokazuje, da so vzrok naše bede in našega siromaštva obmejni sosedje nemškega in laškega pokoljenja. Pripovedujeje nam, da bi se naši gospodarski odnošaji tako zboljšali, če bi bil ves narod narodnostno zaveden; če bi konzumenti kupovali svoje potrebščine le pri narodnih prodajalcih in če bi trgovci podpirali le domačo obrt in industrijo. Da imajo take fraze v narodu, ki se ne more ponašati s posebno visoko kulturo, dovolj privlačne sile je pač umevno, tembolj če podle duše vedoma in namenoma zamolče, da taka gesla nimajo veljave za kapitaliste, torej tiste pijavke na telesu človeškega rodu, ki si domišljajo, da imajo sami oni pravico izkoriščati pristaše tistega naroda, kateremu se žal tudi oni prištevajo, toda samo prištevajo. Med tem ko se narodi, prepojeni s takimi frazami, medsebojno preganjajo in pobijajo in se med njimi neti najhujše sovraštvo, ki provzroča po nekaterih krajih naravnost barbarične izbruhe, se pristaši posedujočih slojev pripravljajo zadovoljno za bodoče dni.

Prepričani so in to opravičeno, da je s pomočjo meščanskega časopisja odvrnjena vsa pozornost javnosti od njih zlodejskega zakulisnega početja. Oni dobro vedo, da na rodu ni nič znano o velikanskih zvezah, ki se snujejo med kapitalisti vseh delov sveta, vseh narodov in vseh ver. Oni pa tudi dobro vedo, da bodo imeli s pomočjo teh mednarodnih kapitalistničnih zvez še večjo moč nad svojim narodom kakor doslej. To pa zato, ker se jim ne bo več bati tuje konkurence. Prišli so torej naravnim potem razvoja do spoznanja, da je mednarodnost v gospodorskem oziru predpogoj uresničenja njih najiskrenejših želj — najhitrejše obogatitve na rovaš drugih manj srečnih. Da to niso prazne trditve, nam jasno dokazuje ameriška petrolejska družba, ki bo v najkrajšem času edina posestnica vsega na svetu proizvajajanega petroleja. Kakor to podjetje, tako se koncetrirajo tudi druga podjetja in ni več daleč čas, ko bo obvladalo vse premoženje tega sveta le par ljudi, katerim bodo vsi ostali milijoni na milost in nemilost izročeni. Da bi bilo to za človeško družbo dobro, menda ne bo nihče trdil, razun tistih, katerih kraljestvo ni tega sveta, ki bodo pa gotovo našli še kakšna skrivna vrata, da se vtihotapijo v svetovno družbo posedujočih, prepuščajoč svoje zapeljane ovčice usodi. Če torej pripoznamo, da očividne posledice današnje kapitalistične družbe za človeško družbo ne kažejo nikake ugodne perspektive, potem je naša sveta dolžnost, da se postavimo tem razmeram v bran.

Najti moramo sredstva s katerimi preprečimo peklenske kapitalistične nakane, ki so že v svojem bistvu protinaravne. Pot po kateri nam je v dosego tega vzvišenega stališča hoditi, nam jasno kaže moderni socializem; seveda ne spaka, ki se nam vsiljuje pod zloglasno firmo krščanskega socializma, pa tudi ne meščanska reformacija, ki si rada ogrinja plašč socializma.

Le pravi demokratični socializem je, ki nas bo rešil preteče nevarnosti in ki je izražen v nepozabnih besedah slavnega in svetovnega učenjaka Karola Marxa: **"Proletarci vseh dežel združite se!"**

Delavci vsega kulturnega sveta so tudi uvaževali ta vspodbujajoči izrek in milijone ter milijone jih je, ki so mu sledili. Kapitalisti pa so spoznali nevarnost vstajajoče moči in poslali so med njo v nedolžno ovčjo kožo oblečenega narodnostnega volka. Ta je začel razdejati čut solidarnosti in sejati razdor med onimi, ki po vseh človeških in narodnih zakonih nimajo prav nobenega povoda se medsebojno sovražiti in preganjati. Res je sicer, da se kapitalizmu nikdar ne bo posrečilo razdejati in razbiti to, česar enotnost je v naravi sami utemeljena, toda tudi vsak obstanek v razvoju je škodljiv in zato ga je treba preprečiti. Obstanek v razvoju pa je, če se delavstvo deli v razne struje in hiteč za raznimi cilji zapušča enotno pot, ki vodi k skupnemu cilju rešitve iz današnjih gospodarskih spon. Najškodljivejše za delavstvo pa je, če prepušča svojo rešitev kupljenim meščanskim krogom, ki so ga že neštetokrat osleparili in se pri vsaki priliki pokazali kot podli breznačajni hlapci kapitalizma. Delavstvo je razred zase in nima prav nobenih vezi z nasprotnikom, torej je tudi njegova rešitev s pomočjo nasprotnika neizvedljiva iluzija. Rešitev delavstva pa ovira tudi vse kar je s kapitalizmom v zvezi. Ker je pa dokazano, da so narodnjaške in druge žolte organizacije v direktni zvezi s kapitalisti in se z njih denarjem vzdržujejo, zato tudi delavstvo od teh organizacij ne more pričakovati rešitve in slednjo samo ovira če je v takih organizacijah včlanjeno. Proč od vsakega, ki ne uči pravega socializma in razrednega boja! to bodi geslo vsakega zavednega in poštenega delavca.

VOJNA IN MIR.

Ne udajmo se mirovnim blodnjam. Z oljkovimi vejicami si ne zastiramo pogleda na človeštvo, vzgojeno v sirovi šoli vojne do svojih sedanjih čednosti. Poglavar divjakov, ki je ob prihodu sovražnika skril žene, otroke in živino za sklenjeno vrsto voz in napadalca obsul s puščicami in kamenjem — ta divjak je ustanovil rodbino in občino. Aleksandrove zmage so zasnovale novodobni svet in ustvarile civilizacijo, ki nje sadove uživamo še dandanes.

Vojni ne odrekamo veljave. Toda če je svoj čas bila potrebna, je sedaj izgubila pravico do življenja. To trdo, resnično dejstvo uhaja mnogim opazovalcem samo zato, ker je neizmerno in ker ga premnoge oči ne morejo popolnoma obseči. Ampak poglejte: naselnike, zemljo in zemeljske pridelke, živino, žito sirovine in obrtne izdelke, svetel denar in kredit — vse to, kar stvarja blagostanje narodov in silo plemen, vse to so svoj čas dobivali s silo. Danes je vse to predmet dogovorov med narodi na enaki stopinji civilizacije. Res je, da morajo le prepogosto nižje razvita plemena plačevati račun. Ampak očitno je, da taka kruta zloraba nima večnega obstanka. Med kulturno enorodnimi narodi se vzlic medsebojnemu tekmovanju in vzlic nezaupljivosti od dne do dne, prostovoljno ali neprostovoljno, v čezdalje večji meri uresničujejo medsebojni dogovori.

Raztoča masa občil in izmenjevalnih sredstev, neizogibna solidarnost trgovskih in finančnih trgov, naglo napredovanje mednarodnega socializma, proletarske zveze, — vse to skoro neopaženo pripravlja združitev narodov vsega sveta.

Vesoljni mir napoči enkrat, ne ker so se ljudje poboljšali — tako upanje nam ni dovoljeno —, temveč zato, ker jim nalože nov red, nova veda, nove gospodarske nujnosti, ki nastajajo in rasto pred nami, mirovno stanje, kakor so jih svoj čas pogoji lastnega obstanka posajali v vojno stanje.

Strah me je "srčnih presenečenj" in vse čuvstvene sugestije zametujem. Zgine naj mir, če ponižuje človeštvo! Zgine naj vojna, ki danes ne more več popravljati izgube in škode, ki jo provzroča zmagovalcu. Zgine naj vojna, zakaj industrija je postala velika in edina zmagovalka.

Mir! Človeštvo vseh dob je koprnelo po njem. Prav nič ne zardevamo, ko stremimo po njem — najboljše pred nami je navdajalo to hrepenenje. Želja izraelskih prerokov in atenskih in rimskih pesnikov je bila, da se meči pretope in prekujejo v pluge. Taka je želja najboljših in najžlahtejših duš moderne dobe. Še več: vse vojne so služile dosegi miru. Usojeno je vojni, da v svojem zmagoslavju pogine. Naj le pogine za zmerom!

Narodi, spominjajte se, koliko moči, gorja in slave vam je donašala in zavite jo v njen škrlatasti prt! Osvobodeni izpod njenega suženjskega jarma, ne iščite slave in bogastva v dnevnih zmagah, marveč v miru, ki je edina trajna zmaga!

Kdo bo objokoval mrtvo? če je med vami kdo, ki jo bo — nasičen od mračne teologije — pogrešal, ki jo bo kot "šibo božjo" pričakoval in ki gleda v krvavih bitvah daritev všečno bogu vojnih trum — temu ne odgovarjam.

Ali se mar bojite, da z vojno ubijete pogum, vztrajnost, samozatajevanje, najponosnejše čednosti, kar jih premore človeško srce? Ne! Tudi umetnosti v miru, veda — čista, razglobljajoča kakor tudi praktična, osebnim in družabnim potrebam služeča veda — in dela človeške civilizacije vzbujajo energijo, bodre pogum in porajajo junake. Sedanji čas ni ugoden, da bi dvomili o tem, naš čas, ko mirno osvojevanje zračnih prostorov neusmiljeno terja žrtve med najvnetejšimi in najvstrajnejšimi.

Pomirijo naj se oni, ki misiljo, da so trde izkušnje potrebne za krepitev srca. Tudi če utihnejo bojne trombe, ki kličejo plemena na krvavo klanje, ne nastopi za človeštvo nevarnost, da zadremlje v razkošju nove zlate dobe. Astraja ne bo stopila z zodjaka, da zabava ljudi o blaženem brezdelju večne pomladi in iz starih hrastovih debel se ne bo v potokih razlival med. Delo, trdo delo bo slejkoprej potrebno nesrečnemu človeštvu. Ali nima celo umetnost, umetnost, ki je kakor čisto veselje in jasen smeh — svojih mučenikov, ali ne terja od tistih, ki se ji posvečajo krutih, časih tudi krvavih žrtev?

Če je boj za smrt nevaren, ne nudi boj proti smrti nič manj strašne nevarnosti. Spomin zdravnikov, učenjakov, iznajditeljev, vseh plemenitih ljudi, ki so poginili lajšajoč soljudi, mi je priča.

In če že govorimo o vojskah, ali ne trpi velika delavska vojska utrujenost in pomanjkanja, ali ne visi v večni nevarnosti, ali ni izpostavljena ranam in nevarni smrti? Delavska vojska, ki gradi in vzdržuje s svojimi rokami čudežno stavbo naše civilizacije:

Obdelovalci zemlje in rudnikov, kovine in kamna, mirna in dobrodelna vojska, ki doprinaša v temi vsak trenutek čudeže udane požrtovalnosti, moči in neustrašenosti! Ali ne bo ta vojska imela zmerom — oh, tudi ob vesoljnem miru! — svojih junakov in svojih žrtev?

In vi, poslednji zvesti prijatelji vojne, ki jo ljubite, ker jo smatrate za plemenito, za čisto in za junaško, in jo hočete okrasiti zaradi pravične stvari, kot da ne bi hkrati služila pravici in krivici — vi, ki se pred vami uklanjam, ker ste odkriti in lojalni, ohranite v svojih srcih spomin na njene stare kreposti, ki jih je imela kot svetovna razsojevalka. Z mečem si je vojna pridobila svoj vzvišeni glas. Jokajte in tožite! Meča ni več! Svetel meč ki je ustvarjala takorekoč pravico hrabrosti, je nadomestila draga metalurgija in pirotehnika, ki poseduje srčnost državljanov bogastva narodov. Bellona ni več vojnica. Kovinska fabrikantka je, velika industrijalka, ki izmika sirovino in orodje miru in kulture in ga pokončuje zaradi lastnega dobička. Ljudje, obrnite ji hrbet!

Ljudski zastopniki, narodni poslanci, državljani, proletarci obeh svetov, združite se, ustavite se železni blaznosti, ki je strašnejša od bojne groze. Združite se, da zatrete zločinsko norost oboroževanja, da otmete svet iz kremljev zla, ki je smrtonosnejše od vojne: iz kremljev oboroženega miru!

NIKOLAJ NJEGUŠ.

O Nikolaju Njegušu, napadalcu, ki je v dunajski zbornici streljal proti ministerskim sedežem, se poroča mnogo podrobnosti. In vse te podrobnosti vedejo do nujnega sklepa, da je bil Njeguš obžalovanja vreden, duševno nenormalen človek in da je zvršil svoj atentat v hipni zmedenosti. Že izza svoje mladosti je bil vihrav, nestalen človek, ki se ni mogel obdržati v duševnem ravnovesju. Izprva je bil ognjevit liberalec in je leta 1907. v Šibeniku z vsemi močmi agitiral proti klerikalnemu kandidatu, tako da je bil radi napada na nekega klerikalnega agitatorja celo obsojen na mesec dni ječe. Ko je prestal kazen, je moral k vojakom. In tu se je preveril iz eksaltiranega liberalca v eksaltiranega socialista. Ko se je leta 1910. praznoval v Šibeniku prvi maj, je prišel Njeguš iz vojašnice in je korakal z demonstranti med neprestanimi vzkliki. Ob drugi priliki je potegnil v kavarni sabljo in vzklival: "Živel mednarodni socializem!" njegov stotnik ga je spoznal za nenormalnega človeka, zato je tudi plival, da ga niso prestorogo kaznovali.

Pred dvema meseci so prodali bratje Njeguš hišo in na Nikolaja je prišlo 2600 K. S tem denarjem pa je gospodaril tako, da po osmih dneh ni imel ne enega vinarja. Polovico prejetega denarja je razdal; svoji materi je dal 300 kron, bratu Petru 300 kron, 50 kron prijatelju v Šibeniku, 200 K. nekemu drugemu prijatelju v Spljetu, 100 kron socialističnemu listu v Šibeniku, 50 K organizaciji, plačal je dolgove in še nekaj razdal. Dobil je potem še 870 K svojega deleža; od te svote je dal materi 240 K. Pred štirinajstimi dnevi je zapustil Šibenik in odšel v Spljet. Odtod je pisal svojemu delodajalcu, da pride v kratkem v Šibenik. Zategadelj so se v Šibeniku tembolj začudili, ko so slišali o atentatu.

Z Dunaja je poslal Njeguš bratom in sestram fotografije; vsa njegova sporočila niso imela niti trohice sledu o kakem naklepu. Vsi listi v Dalmaciji, klerikalni, liberalni in demokratični, so si edini v tem, da Njeguš ni bil povsem zdrav človek. Njegov oče je bil alkoholik. Njeguš sam pa se je jako varoval omamnih pijač, ker jih ni prenašal. Ako je časi zaradi družbe pil nekoliko vina, tedaj se je pogosto nenadoma razburil; bil je kakor blazen in ni vedel, kaj govori in počne.

Na vprašanje, zakaj da je mogel streljati, je odgovoril neki njegov prijatelj, ki ga dobro pozna: "Zgoditi se je moralo v hipnem razburjenju. Nekaj ga je moralo razjeziti, kadar pa je Njeguš iz sebe, tedaj je pripravljen za vse." Drugače pa je bil Njeguš jako blaga duša; trpeti ni mogel nobene krivice. Bolestna razdražljivost in navadna občutnost do alkohola sta jako značilni in vesten sodnik bo moral ta dva momenta močno vpoštevati.

— Sodba katoliškega župnika o socialni demokraciji. Oton Feuerstein, katoliški župnik v Gaildorfu za Virtemberškem je izdal brošuro "Sozialdemokratie und Weltgericht" (Socialna demokracija in sodni dan), v kateri se odpoveduje katoliški cerkvi in se proglaša za socialnega demokrata. Feuerstein pravi v brošuri, da je Kristus zasledoval tiste cilje kot socialna demokracija in da je bil za odpravo zasebne lastnine in za skupno lastnino. Njegovo "kraljestvo božje" se sklada s socialističnim naukom o svetu, kjer ne bo krivice. A kraljestvo božje bo možno le tedaj, če zavlada komunizem. Cerkve so doslej — tako piše katoliški župnik — delale zoper Kristove zahteve. Feuerstein kaže, kako so cerkve v svoji gonji za politično močjo, postale dekle mamona. Suženjstvo delavstva proglašajo in menijo, da so dopolnile svojo vlogo, če vabijo ljudi na opravljanje raznih obredov, če prodajajo ljudstvu suhe dogme in če dražijo v njem pobožna čuvstva. Po Feuersteinovem mnenju cerkev danes ve, zakaj da je na svetu: vsled tega je cerkev na krivi poti. Vera bodočnosti bo socialni protestantizem (?), in židje bodo igrali vrnivši se v Palestino zopet veliko vlogo. Avtor ima, kakor je videti, čudne nazore o duševni osodi človeštva; giblje se rad v fantastnih sferah, ampak to, kar pravi o sodobnih cerkvah, je zelo zanimivo, zlasti i zust uradnika ene teh cerkev.

Dopisi.

Milwaukee, Wis.

K obletnici delav. izobr. društva in soc. pev. kluba "Naprej".

Pred enim letom zbrali so se člani tamburaškega zbora in dramatičnega odseka "Adrija" k važnemu posvetovanju. Takrat je bil čas, da se izpolni naloga, ki sta si jo postavila pri vstanovitvi dramatičnega odseka. Igre, ki jih je priredjal klub "Adrija" so vzbudile v naši naselbini nov duh in pokazale, da je skrajni čas, da se prične z vsemi močmi delati na polju izobrazbe. Ta dan se je ustanovila čitalnica pod imenom: delavsko izobraževalno društvo. Par dni pozneje pa soc. pevski zbor "Naprej".

Obadva društva so tvorili, z malo izjemo, eni in isti člani. To malo število stalo je nasproti velikim zaprekam. Na eni strani so bile ovire vsled pomanjkanja denarja, na drugi pa še bolj neumljivo nasprotje rojakov, od katerih so pričakovali najprej pomoči. Z denarjem, ki ga je podaril dram. odsek in s prostorom, prepuščenim za prve mesece brezplačno po vrlem rojaku J. K., dana jim je bila možnost, da so storili prve korake. Prve knjige podarila sta rojaka J. K. in L. Z., druge pa so se naročile, prvič v majhnem številu. In tako je bil zagotovljen obstoj čitalnice. Na drugi strani žrtvoval je svoje moči za pevski zbor — kar še danes v večji meri stori — najdelavnejši član naše naselbine sodrug W. Razbornik. Eno samo leto je minulo od tega časa, a prineslo je obile sadove. Z zabavnimi večeri in debatami v čitalnici, pomagalo se je izobr. društvu, da je zadobivalo čimdalje večji vgled in boljše gmotno stališče. Knjige preplavile so našo naselbino, nosile so nov duh v hiše delavcev. Danes šteje čitalnica okrog 130 članov in to število se množi od dne do dne. Zahteve po drobnem čtivu naraščajo. V tem svežem zraku, ki veje po naselbini pa donijo socialistične in narodne pesmi ter budijo rojake iz brezbrižnosti v katerej so živeli. Vzbujajo jih k zavednosti, k spoznanju, učijo jih spoznavati pravo svobodo, umetnost, in jim kažejo nove cilje v življenju.

Na vseh straneh med rojaki naše naselbine zavel je nov duh. Nasprotstva, pred enim letom še tako močna, začela so se umikati spoznanju. Vstanoviteljem omenjenih društev predbacivalo se je še pred meseci, da rozdirajo slogo v naselbini, a danes se vidi, da so le podirali kar jim je bilo v zapreko: **postaviti izobraževalno delovanje na zdravi neomahljivi temelj**; kajti le zdrav temelj je predpogoj vsacega društva in napredka. Društva na nezdravem temeljnu so že naprej obsojena v smrt. S temi vrstami odprl se je pregled v preteklost. A važneje kot to, je bodočnost. S tem. kar se je doseglo do sedaj, odprlo se je pred nami še večje, še težje delo. To delo storiti, te težkoče premagati, treba je na vsak način solidarnosti rojakov, cele naselbine. In to se bo in se mora doseči. In da se to doseže, treba je predvsem pomoči od podpornih društev. Dve tukajšni društvi stopili ste v ta delokrog že prej. Člani socialističnega kluba in v večini tudi čitalnice ter pev. zbora "Naprej" pripadajo podpornim društvom Bellker in Sloga št. 16 Le najmočnejše društvo je stalo na strani, a upanje je, da tudi tam spoznajo rojaki potrebo izobrazbe. Pred kratkim je imelo to društvo prvo konvencijo in že sedaj se vidi, da veje drugi duh. Društvo je spoznalo, da ne zadostuje za pravi napredek edino le veliko število članov, ampak da je treba člane voditi tudi v resnici po poti napredka; po poti, ki pelja v boljšo bodočnost do gospodarske samostojnosti, do višje kulturne stopnje v narodu. Društvo samostojna "Sloga" ima pod svojim okriljem okrog 300 članov. S požrtovalnostjo in težkim delom utrdilo je svoje stališče in s tem pokazalo, da niega člani vedo, kaj je bratska solidarnost. In to naj bi vzpodbujalo može, ki so sedaj dobili vodstvo v roke, da krene društvo na pot, ki je res napredna, ne samo za društvo, ampak za celo naselbino, ja, za vesólino delavstvo. Vsako podporno društvo moralo bi gojiti izobrazbo; člani bi morali vedeti, da imamo kot delavci pred sabo velik cilj in ta cilj je priboritev boljših socialnih razmer. Priboritev državnega zavarovanja v bolezni in nezgodah. Danes pusti delavec svoje zdravje, svoje moči v tovarni. Nobena postava ne sili kapitaliste, da bi skrbeli za one, ki so jim vstvarili neizmerna bogastva, in jim pustili pri tem svoje zdravje, svoje moči. Vse države na svetu, ki se štejejo modernim, imajo vpeljano delavsko zavarovanje. Le Zedinjene države ne. Zaostale so celo za mongolskim plemenom — Japonci. Za polovico manjše prispevke dobijo delavci drugih držav desetkrat boljšo podporo kot v Ameriki, ker so delavci navezani na sami sebe in medsebojno pomoč v podpornih društvih. Zato mora biti naš pogled obrnjen naprej, proti času, ko ne bo delavec prepuščen samem sebi in svojim sotrpinom v bolezni; proti času, ko bo delavec začel podirati trdnjave kapitalizma, in si zidati na njih lepšo bodočnost. In ta čas bo prišel tim preje, če se bodo delavci začeli v večjem številu zanimati za izobrazbo. Izobražen delavec, delavec, ki začne misliti, postane kmalu dober boritelj svobode; postane socialist. In da začne misliti, mora čitati, mora se povzdigniti iz duševne zaspanosti, mora spoznavati svet, zgodovino, naravo in umltnost. Vse to pa doseže, če se pridruži onim, ki že hodijo to pot; poslušati mora glas ki ga kliče v svoje vrste, v vrste zavednega delavstva.

F. N.

Cleveland, Ohio.

Veliko pozornost clevelandskega slovenskega proletarijata je zbudila igra spojena z veselico, prosto zabavo in šaljivo pošto "Boj za vsakdanji kruh", ki je zajeta z vsakdanjega proletarskega življenja.

Krasni nagovor sodr. Jurmana je bil burno aplavdiran. Ko se je vzdignilo zagrinjalo, smo videli proletarsko dekle, kako se muči, da preživi pošteno sebe in svojo bolno mater. Med aktom vstopi priliznjena in hinavska ženska, ki ji prigovarja, da je nesmiselno, da se človek tako muči, ko se dobi drugega, za njo bolj primernega — četudi ne tako poštenega — dela, za čegar dohodke se živi sijajno. Ne pozabi ozmirjati tudi socialistov, proti kterim kaže vso farško hinavsko gonjo. To ulogo je rešila imenitno v kretnjah in govoru Miss Bivk. Splošno se sodi, da bi te uloge ne bila zvršila ne ena bolje.

Nastop županikov je provzročil precej pozornosti in smeha. Igralec, ki je vršil nalogo župnika, je nagovarjal s svetohlinstvom proletarskemu dekletu, kako bogu dopadljivo je njeno trpljenje, za ktero dobi plačilo na onem svetu v rajskem veselju, zakar jo sedaj le skuša, Priporoča ji naj bo vdana in pohlevna ovčica, naj hodi v cerkev in trpi tako dolgo, da jo ljubi bog pokliče vsled lakote k šebi. Hlini se na vse pretege okolinje in hinavsko povzdiguje oči proti nebu. Toda zavedno dekle ga pogleda zaničljivo in mrzlo, češ, kaj bi jo bog skušal. Končno jo še praša, če hodi v cerkev in kaj da je bil njen oče, ako je umrl s sv. zakramenti in ako je bil pri polni zavesti. Dekle odgovarja, da je bil pri polni zavesti in da je bil v vrstah zavednega proletarijata, kakor je tudi ona. Te besede fajmoštra tako pretresejo, da se začne zopet hinavsko križati in zavijati oči proti nebu, rekoč: ja že vem, socialist je bil. Nato poskusi še enkrat s svojo hinavščino, s križanjem in povzdiganjem oči, pa brez vspeha, dekle ga zaničljivo prezira. — Poleg fajmoštra se naenkrat znajde zopet prejšna igralka — priliznjena hinavka, ki oblizuje fajmoštru roke, da bi na ta način obudilo v proletarskem dekletu ponižnost do zadnjega, a dekle ostane nepremagljiva, na kar jo oba odkurita z dolgim nosom.

Kmalu nato vstopi neki privatnik, ki ji razlaga, da bi rad dobil služkinjo in da ji plača 15 dolarjev na mesec, ako sprejme. Zasluži lahko postrani več, ker je samec. Pri tem se ji približa z vso poželjivostjo, toda dekle ga odvrne z zaničljivo pripombo od sebe. Pravi: **akoravno sem revna**, si kaj tacega ne pustim podtikati, odklanjam ponudbo. Dotični igralec je izvršil svojo ulogo v splošno zadovoljnost. — Takoj na to vstopi v sobo hišni gospodar, kateri zahteva stanarino. Pri tem izkazuje vso robatost in ošabnost brezbrižneža in brezsrčneža. Dekle ga prosi, naj potrpi, ker ima bolno mater in mora skrbeti, da se plačajo zdravila in zdravnika, češ, da pride tudi stanovanje na vrsto. Gospodar pa ostane trdovraten in hoče samo denar, druge stvari ga ne brigajo. Vstopi proletarski mladenič, kateri zaničljivo pogleda nadutega gospodarja in ga upraša kaj želi. Ko mu dekle razloži, da zahteva stanarino, poseže slednji v žep in mu odšteje zahtevano svoto. S hvaležnimi očmi vpraša dekle, odkod je ta denar, na kar pove z ljubeznivim nasmehljajem in razloži, da se je nabrala med delavci ta svota in še 70 dolarjev poleg za druge potrebščine, katere ji izroči. Pri tej priliki ukaže hišniku, naj se pobere, vendar se slednji obotavlja, češ, da ga nima nihče pravice izgnati iz njegove hiše, mladenič pa dostavi, kažoč na odprte duri, da je stanovanje plačeno, in da naj se pobere.

Dekle je bilo na ta način rešeno skušenj in ko ji mladenič v kratkem vse razloži, jo prosi za roko. Ker je bil zaveden delavec, mu da roko. Mati, opazivši to, pride k njima ob palici v zavednosti in veselju, da se združita dva proletarska bitja, jima podeli materin **blagoslov**.

Ko je padlo zagrinjalo, je godba zaigrala marseljezo, na kar je zagrmel v dvorani nepopisen aplauz in vrišču ni bilo ne konca ne kraja.

Vsi igralci so bili svojim ulogam kos, v zadovoljnost vsem navzočim.

Slovenski socialistični klub ima dobre moči, ki delajo ob vsaki priliki za propagando socializma ter zavednost clevelandskih slovenskih delavcev. Čuje se, da se v kratkem priredi zopet veliko igro, ki bo istotako vzeto iz delavskega življenja. Tako je bilo namreč zaključeno na zadnji seji gorimenovanega kluba v splošno zadovoljnost vseh članov, kar bo brezdvomno rodilo krepak odmev v vseh naprednih slov. delavcih v Clevelandu.

Naprej torej, naša mladež!

A. K.

Pueblo, Colo. 22. okt.

—Cenj. sodrug urednik: —

Že dlje časa sem naročnik in tudi pazno čitam prepotrebni list "Proletarec". Proletarec. Kaj znači beseda proletarec? Ali ne znači delavec, sloj, ki se dan za dnem muči in trudi za košček kruha, ki mu ga milostno vrže delodajalec? In pod tem naslovom, slov. delavci, imamo list, ki nas uči, nas brani, nas vodi v našem boju, nas organizira v politične delavske unije; nas vodi k boju in napredku.

Slovenski delavci, ki delate v tovarnah, topilnicah, premogo in rudokopih, ali si ne želite izboljšanja svojega delavskega položaja? Ali mislite, da mora vedno tako ostati — da bomo vedno sužnji zasužnjeni v kremplji kapitalizma? Ali si ne želite več svobode, udobnejšega življenja za sebe in svoje družine? Koliko je ljudi danes takih, ki nič ne delajo, a živijo v brezdelju ter posedajo milijone in milijone. In kdo je tisti, ki mu gromadi kapital? Delavci, to smo mi, ki v potnih sragah kopičimo njih kapital. — Koliko pa je ljudi danes, ki se komaj preživljajo. Koliko jih je, ki se pri mučenem in napornem delu prislužijo komaj toliko, da se preživé. Koliko jih je, ki se niti ne najedo do sitega enkrat na dan. Koliko jih je, ki so gladni; nimajo ne kruha ne zaslužka, ne stanovanj. Kje je pravica? — Delavci, naše orožje je: delavske unije! Delavske unije so najmočnejše orožje proti izkoriščevalcu kapitalizmu. Organizirajmo se v unijah; organizirajmo se tudi v socialističnih klubih, tam si razširimo znanje, zadobimo pojmovanje o razrednem delavskem boju, o splošni izobrazbi, za ktero stremi vsak, ki se je otresil teme v kateri je živel — v kateri je še toliko slov. delavcev — in ugledal svetlo točko na obzorju dvajsetega stoletja, ki plove počasi a sigurno, na površje, do zmage — socializma.

Tudi tukaj v naši slov. naselbini je še veliko takih, ki ne vidijo one svetle točke in se ne zmenijo za njo. Tudi v naši naselbini se bojuje boj proletarijata. Ali ta boj se razlikuje od boja organiziranega delavstva. Vsak posamezen delavec bojuje življenski boj, boj za košček kruha, da si uteši glad. Veliko jih je tudi v naši naselbini, ki nimajo niti za vsakdanje potrebščine, kje je drugo: obleka, stanovanje itd. Pred durmi je zima, treba je toplejšega oblačila, kje vzeti? Ali zbog tega ne vidijo proletarci tistega, ki jih nadleguje z denarnimi zahtevami za njegove "božje namene". In ti proletarci z duševno temo obdani, mu izdajo zadnji denar, če tudi nimajo, da se pošteno preživé.

Pomislite, tukajšni slov. "dušni pastir" bode priredil v proslavo 25letnice mašništva, obed, na katerega povabi vse od blizu in daleč, črnosuknježe in ženstvo vseh vrst: "nune" in "pune" in "odlične" Slovence, za to pa je potreba denarja: ker pa njegov žep za take stvari ne izdaje, za to naj dajo "farani". In zdaj hodijo njegove: kubarica in marketendarica okrog ubogih zasužnjenih proletarcev in zahtevajo denar. In ti, z duševno temo obdani proletarci ga dajejo v "božje namene". O, vi reveži . . .

Delavci, stran s takimi, ki vam obljubujejo "božji lon". Delavci, naš cilj je: V socialistične vrste, v vrste zavednega delavstva!

J. H—e.

Sublet, Wyoming.

Slavno uredništvo: —

"Vremena Kranjcem bodo se zjasnila". so bile nekdaj besede ljubljanskega pesnika, a žal, do danes so se še malo izpolnjevale, kajti zarja svobode le počasi svita: premočan je namreč hudourni oblak kapitalistične sužnosti, da bi ga kar naenkrat razsvetlila svitloba svobode. Toda kljub moči kapitalistov in črnosuknarjev celega sveta, se hudourni oblak polagoma razpršuje in prikazuje se svitla zarja svobode od vseh strani sveta.

Tudi nam Slovencem na Subletu se je pričelo svitati. Kljub vsem nezgodam in zaprekam kapitalističnih gospodov in njih zaveznikov črnosuknarjev, smo deloma že ustanovili bralno društvo ali čitalnico, ki misli pričeti poslovati s prvim novembrom t. l. Nabrali smo do sedaj že 37 članov, in upamo, da se bo gori navedeno število še precej povečalo. Čeravno bi bilo lahko število članov trikrat večje, smo lahko ponosni na naš začetek, ki nikakor ni bil lahek, tako, kot bi se mogoče kteri mislil, kajti le premnogo je rojakov, tudi med nami, ki jim je kak napredek deveta briga. Ako jim kak rojak sproži misel kaj o napredku, sicer kimajo in pritrjujejo, ko jim pa razodene, da je treba tudi nekaj centov za knjige in časopise, se pa skrčijo kot tista vodna žival, ki sicer precej uščipne, ali v najmanjši nevarnosti pa zbeži in sicer z zadnjim koncem naprej ter se skrbno skrije za kamen ali korenino. Taki rojaki so zadovoljni, da delajo in da imajo na plačilni dan za sodček pive, h kateremu seveda povabijo tudi kakega gospoda, kot je n. pr. "Pittbos ali superintendent". Če pa kteri dene na stran kak cent za slabe čase, se pa kmalu prikaže kaka črna suknja, ki v družbi kompanijskega gospoda hoče še tiste cente izmolziti od delavca, ki jih je sicer krvavo zaslužil a jih mora darovati za zveličanje svoje "neumrjoče duše". Jaz sicer ne mislim blatiti tukajšnih rojakov, toda kot človek, ki da vsakemu prav, se pa tudi drznem, ako treba prinesti resnico na dan. Čast komur čast: to je moje geslo. Zato pa tudi izrekam čast našim vrlim sodrugom, ki so kljubovali vsem zaprekam in nam pomogli, da smo storili sicer mali ali vseeno dober korak do napredka in svobode.

Rojaki, kateri bodo mogoče nasprotovali mojemu mnenju, naj pomislijo, da tudi nekatera zdravila so huda in zbodejo v nos, ali vseeno jih bolnik potrbuje, če hoče ozdraviti . .

Priloženo svoto pošiljam kot naročnino za "Proletarca" za šest mesecev, ki naj se pošilja na slov. čitalnico, box 131, Sublet, Wyo.

Pozdrav vsem naprednim rojakom - delavcem! Naročnik.

— San Francisco, 6. nov. — Semkaj je došlo poročilo, da je danes **Peking padel** v roke revolucionarjem. Cesar je zbežal. Regent princ Čung je ujet. Narodni zbor je **proglasil republiko!**

BEBEL IN STROKOVNE ORGANIZACIJE.

Pred tremi tedni so bili v Draždanih (Dresden) zbrani zastopniki nemških strokovnih organizacij. Ta kongres je med drugimi pozdravil vodja nemške socialne demokracije sodr. Bebel s pismom, ki ga prinaša "Dresdener Volkszeitung". Besede sodr. Bebla veljajo za nas slovenske socialiste v isti meri, kakor za nemške sodruge, ker so splošne vrednosti. Pismo se glasi: Nemške strokovne organizacije morejo svoj letošnji kongres v lepih Draždanih obdržavati s posebnim zadovoljstvom. Pokazati morejo na krasen razvoj, ki ga je doživelo strokovno gibanje nemških delavcev v zadnjih letih. To jih mora navdati s ponosom in zadovoljstvom ter z najlepšimi nadami za bodočnost.

Ta razvoj in napredek je bil nujno potreben. Podjetništvo je v mnogo večji meri nego do sedaj delavski razred sililo, da pojmi važnost in potrebo strokovnih organizacij, četudi v početku niso hoteli nič slišati o takih organizacijah. Prvotno učenci postali so prav kmalu učitelji!

To je prisililo delavski razred, da posnema podjetništvo. Ako hočemo svoje bodoče borbe za boljše življenje voditi vspešno in do zmag, tedaj mora tudi zadnji delavec, slede zgledu svojih izkoriščevalcev, pristopiti k svoji strokovni organizaciji.

No, tudi zadnji delavec mora končno uvideti, kako se podjetniki spretno izogibajo neumnemu cepljenju zaradi verskih ali političnih nazorov ter zaeno, najsi bo potem katolik ali protestant, žid ali brezverec, konservativec, liberalec ali demokrat, združujejo v svojih strokovnih organizacijah. Ako delajo podjetniki, potem si more delavec dovoliti tak luksus cepljenja v organizacijah. S pravico se radujejo podjetniki in vsi ostali nasprotniki modernih delavskih organizacij nad takim samomorilnim delovanjem delavcev, akoravno se varujejo, da to svojo veselje odkrito pokažejo.

Samo popolna sloga in edinost delavskega razreda v strokovnih organizacijah zagotavlja njegovo zmago in onemogočuje njegov poraz.

Naj bi se delo strokovnega kongresa v Draždanih razprostrlo kot močno privlečno sredstvo daleč preko kroga organiziranih sodrugov in delovalo na one, ki še zmiraj stoje izven svojih organizacij, a misel o potrebi edinosti v naših organizacijah naj si osvaja zmiraj večji krog novih pristašev.

A. Bebel.

— **Galbraith P .Rodgers**, kteri je 17. sept. pričel svoj transkontinentalni polet v New Yorku, je zadnjo nedeljo srečno priletel na pacifično obrežje v Pasadeno, Cal. Rodgers je danes najslavnejši aviatik na svetu. Njegov polet je trajal 51 dni in preletel je 4611 milj daljave. Iz med treh aviatokov se je edino njemu posrečilo, da je preletel ozemlje Zedinjenih držav od atlantika do Pacifika.

Stranka

Sodrugom naznaje!

Srbski sodrugi so izdali posebne marke za tiskovni fond, namenjen, za večkratno izdajanje njih lista "Narodni Glas", ki sedaj izhaja dvakrat na mesec.

Tajnik srbskega odseka, je razposlal tudi na slovenske klube dotične marke. Vsaka marka velja deset centov in se jih vporablja pri pošiljanju pisem, za agitacijo.

Kakor Proletarec, tako je tudi Narodni Glas glasilo Jugoslovanske socialistične zveze in je torej skrb za vsakega v to spadajočo zvezo, da zanj po svoji moči stori, kar največ more, bodisi v gmotnem ali pa moralnem oziru.

Z novim letom — pravijo srbski sodrugi — mora postati Narodni Glas" tednik. Da se to izvrši, je dolžnost vseh jugoslovanskih socialistov, združenih v Jugosl. socialist. zvezi!

Naj ta oklic rodi zaželjeni vspeh! Naprej za jugosl. socialistično časopisje!

NAZNANILO IN POZIV!

Znaki in znamke J. J. Mc Namara.

"American Federation of Labor" nabavlja veliko množino znakov s podobo J. J. Mc Namare in napisom, od zgoraj: "pravico za Mc Namara's" — spodaj pa "Ugrabljeni."

Cena znaku je 5 ct. Istotako je nabavila tudi znamke, ki se vporabljajo pri odpošiljanju pisem. Te marke stanejo 1 ct. komad.

Ker oboje izdaja eksekutivni odbor A. F. of L. direktno v Washingtonu, D. C., in je našim sodrugom vsled tega nepriročno nabaviti si eno in drugo, misli tajništvo J. S. Z. nabaviti oboje. V ta namen se pozivlje vse klube Jugosl. soc. zveze, da čim prej ko mogoče naznanijo, koliko znakov ali znamk bi naročili ,da nabavi tajništvo potrebno svoto. Popusta pri teh naročilih ni, ker gre čisti dobiček v obrambni sklad bratov Mc Namare, ki čakajo v Los Angelski ječi sodbe radi "razdejanja" "Los Angeles Times".

Vsi klubi, ki žele nabaviti znake ali znamke, naj vpošljejo prej ko mogoče tozadevna poročila.

Še enkrat: znaki so po 5 ct., znamke pa po 1 ct.

Tajništvo.

SODRUGI!

Vsak socialist bi moral naročiti "PROLETARCA," kajti list živi samo od svojih naročnikov.

Vsak socialist bi moral širiti "PROLETARCA", kajti to je prva naloga naše stranke.

Vsak socialist bi moral točno plačati naročnino za "PROLETARCA," ker le na ta način se zamore osigurati napredek nasemu listu.

Priporočajte in širite jugoslovansko socialistično časopisje v Ameriki: "Proletarec", "Radnička Straža", "Svjetlo", "Narodni Glas".

VABILO
na veliko jesensko veselico z izbornim pevskim sporedom in godbo
— KI JO PRIREDI —
SLOV. DELAVSKI PEVSKI ZBOR "OREL".
v soboto zvečer, dne 18. novembra 1911
v Narodni dvorani, vogal 18. cesta in S. Center Av.
Začetek ob osmi uri zvečer. Vstopnina 25c.
Ženske v spremstvu moških so vstopnine proste.
Za obilen poset se priporoča ODBOR.

JUGOSL. ZADRUŽNA TISKARNA
GLAVNICA
SOUTH SLAVIC COOPERATIVE PRINTERY
INCORPORATED
$10.000.00
Delnice se prodajajo po $10.00 ena in jih je moči odplačevati po $1.00. Pristopajte k temu zadružnemu podjetju, ki bo nosilo dvojno korist in ki bo trdnjava delavske prosvete.
Vsa pisma je nasloviti na
FRANK PETRICA, 1830 So. Centre Ave.,
CHICAGO, ILL.

MATI.

Socialen roman v dveh delih.
Spisal Maxim Gorkij.

(Dalje.)

Široko je zamahnil z roko in potresel svojo pest v zraku.

— Takoj moramo poklicati ravnatelja! — je nadaljeval Pavel. — Vprašati ga moramo . . .

V množici je zašumelo kakor vihar. Zazibala se je in na desetine grl je naenkrat zakričalo:

— Kje je ravnatelj!

— Pojasni naj nam!

— Sem ž njim!

— Pošljimo ponj!

— Ni treba!

Mati se je prerinila v ospredje in je odspod gledala na sina. Ponos jo je navdajal — Pavel je stal sredi starih, uglednih delavcev, vsi so ga poslušali in soglašali ž njim. Všeč ji je bilo, da je bil miren in da je tako prosto govoril, da se ni razljutil in da ni psoval kakor drugi.

Kakor toča na železno ploščo so se usipali odtrpani vzkliki in psovke. Pavel je gledal na ljudi in iskal s svojimi široko odprtimi očmi nekoga med njimi.

— Odposlance izvolimo!

— Sizov naj govori!

— Vlasov!

— Ribin! Ta ima strašne zobe!

Naposled so izbrali za razgovor z ravnateljem trojico. — Sizova, Ribina in Pavla in že so hoteli poslati ponj, kar se oglasijo v množici pritajeni vzkliki:

Saj gre sam! . . .

Ravnatelj gre! . . .

— Aha!?

Množica se je razmaknila in napravila prosto pot visokemu in suhemu človeku z ostro brado in dolgim obrazom.

— Dovolite! — je dejal in s kratko kretnjo odmaknil na poti stoječe delavce, ne da bi se jih dotaknil. Z očmi je pomežikoval in s pogledom izkušenega ovladovalca ljudi je raziskujoče motril delavske obraze. Pred njim so snemali čepice in priklanjali so se mu — ne da bi ozdravljal, je korakal naprej in sejal med množico tiho to in zmedenost, konfuzen smeh in pritajene vzklike, v katerih se je čutilo otroško kesanje.

Stopal je mimo matere, oplazil njen obraz s strogimi očmi in se ustavil pred kupom železja. Nekdo mu je ponudil roko — ni se je oprijel prosto, z velikim zamahom telesa se je vzpel kvišku, se vstopil pred Pavla in Sizova in vprašal:

— Kakšen zbor pa je tukaj? Zakaj ste ustavili delo?

Nekaj hipov je bilo vse tiho. Glave ljudi so se zazibale kakor klasje. Sizov je s čepico zamahnil po zraku, zmajal z rameni in sklonil glavo.

— Vprašam vas, zakaj ste ustavili delo? — je zaklical ravnatelj.

Pavel se je vstopil poleg njega in je glasno dejal, kazoč na Sizova in Ribina:

— Nas tri so tovariši pooblastili, da zahtevamo od vas preklic odloka o utrgavanju kopejke . . .

— Čemu? — je vprašal ravnatelj; ne da bi Pavla pogledal.

— Tak davek se nam ne zdi pravičen! — je glasno dejal Pavel.

— Vi vidite v moji nameri glede osnšitve močvirja le željo po izkoriščanju delavcev, ne pa skrbi za zboljšanje njihovega položaja? Ali ni tako?

— Tako je! — je odgovoril Pavel.

— In kaj pravite vi? — je vprašal ravnatelj Ribina.

— Vsi smo enega mnenja! — je odgovoril Ribin.

— In vi tudi, moj ljubi? — se je ravnatelj obrnil k Sizovu.

—Tako je; prosim vas: pustite nam vendar to kopejko!

In zopet je Sizov sklonil glavo in se kakor grešnik nasmejal.

Ravnatelj je z očmi počasi preletel množico in zmajal z rameni. Potem je raziskujoče pogledal Pavla in mu dejal:

— Glejte, vi ste dosti inteligenten — ali tudi vi ne uvidite, da je to moje delo koristno?

Pavel je glasno odgovoril:

— Č osuši fabrika močvirje na svoj račun — bodo vsi razumeli!

— Fabrika se ne peča s človekoljubjem! — je suho pripomnil ravnatelj. — Ukazujem vsem, da se nemudoma podado na delo!

Zlezel je zopet previdno dol s kupa, ne da bi koga pogledal.

V množici je nastal nezadovolejn vrišč.

— Kaj? — je vprašal ravnatelj in se ustavil.

Vsi so umolknili, le od daleč je prihajal osamljen glas:

— Sam delaj! . . .

— Če v petnajstih minutah ne začnete z delom — bom dal vsem zapisati kazen! — je suho in razločno odgovoril ravnatelj.

Skozi množico je odšel, a sečaj je vzniklo za njim gluho mrmranje, in čim bolj se je potapljala njegova postava v množici, tem glasnejše je bilo kričanje.

— Govori ž njim!

— To je pravica! Eh, revščina . . .

Pavlu so klicali:

— Hej, zakonodajalec, kaj pa sedaj?

— Ti si govoril na dolgo, pa je prišel ravnatelj in je — vse podrl!

— No, Vlasov, kaj pa sedaj?

Ko je vpitje postajalo vse krepkejše, je Pavel izjavil:

— Predlagam sodrugi, da ustavimo delo dotlej, dokler ne poklečejo kopejke . . .

Vznemirjeno so zaplesale besede po zraku.

— Kaj misliš, da smo bedaki!

— To se mora zgoditi!

— Stavka?

— Zaradi kopejke!

— Kaj pa? Dobro pa stavka!

— Vsem gre za vrat . . .

— Kdo pa bo delal?

— Ljudje se že najdejo!

— Judeži?

— Vsako leto dam tri rublje šestdeset kopejk za komarje . . .

— Vsi tako!

XIII.

Pavel je zlezel s kupa in se vstopil poleg svoje matere.

Vsi naokrog so kričali, drug z drugim se prerekali in razburjeno klicali.

— Stavke ne izvedeš! — je dejal Ribin pristopivši k Pavlu. — Dasi so ljudje željni kopejke, so vendar zelo plašni. Tristo jih utegne stopiti na tvojo plat, več ne. Ta kup gnoja ne vzdigneš na enih vilah . . .

Pavel je molčal. Pred njim se je majalo ogromno, črno obličje množice in mu zahtevajoč gledalo v obraz. Srce mu je nemirno bilo. Vlasovu se je zdelo, da so vse njegove besede brez sledu zginile v ljudeh, kakor redke kaplje dežja, ki padajo na zemljo, razhrebano od dolge suše. Drug za drugim so hodili delavci k njemu, hvaliti njegove besede, izražali dvome o vspehu stavke, tožili o nezavednosti ljudstva glede lastnih interesov in lastne sile.

Domov je odšel, ves žalosten in utrujen. Za njim sta šla mati in Sizov, a zraven njega je korakal Ribin in mu godel na uho:

— Dobro si govoril, ampak ne k srcu. Treba pa je iskro vreči v srce, v njegovo globino. Ljudi ne pridobiš z razumom, obutalo jim ni po nogi — pretesno jim je in preozko! Ne obujejo ga. In če ga tudi obujejo — takoj ga pošvedrajo. Tako je.

Sizov je govoril materi:

— Čas je nam starcem, da se podamo na pokopališče. Nilovna. Nov rod vstaja . . . Kako smo živeli? Po kolenih smo se plazili in do zemlje smo se priklanjali. A sedaj so se ljudje . . . izpametovali, ali pa se še hujše motijo kakor mi . . . podobni nam niso nič. Mladina govori z ravnateljem, kakor s tovarišem . . . da, Eh, če bi moj Matej živel . . . Do svidenja, Pavel Mihajlov . . . dobro si se postavil za ljudi! Daj bog . . . da najdeš kak izhod . . . daj bog!

Odšel je.

— Le umirajte! — je zamrmral Ribin. — Saj niste ljudje, ampak zamazek . . . za zamazanje špranj. Ali si opazil, Pavel, kdo je najglasnejše kričal, da je odposlati tebe? Ti, ki pravijo, da si socialist, puntar . . . ravno tisti! V nesrečo pode človeka . . . in potem pravijo: prav se mu godi.

— Po svoje imajo prav! — je dejal Pavel.

— Tudi volčje imajo prav, če raztrgajo tovariša . . .

Čemerno je bilo obličje Ribina in glas se mu je neobičajno tresel.

— Goli besedi ljudje ne verjamejo . . . trpeti je treba — v krvi pomočiti besedo . . .

Ves dan je Pavel hodil potrt, utrujen in vznemirjen semintja, oči so mu žarele, kakor da bi iskale kaj. Mati je opazila vse to in ga vprašala:

— Kaj ti je, Pavel, kaj?

— Glava me boli . . . — je zamišljeno dejal.

— Lezi . . . jaz pa pokličem zdravnika.

Ozrl se je na njo in naglo odgovoril:

— Ni treba . . . samo od sebe preide . . .

(Dalje prih.)

Look Out! You'd better take care of Yourself"

Glavobol, bolečine v grlu, v prsih in stranéh, slabe žleza in drugi znaki prehlade ne bodo imeli nevarnih posledic, če bodete rabili

Dr. Richterjev Pain-Expeller

po predpisih, ki so natisnjeni na omotu. 25c. in 50c. steklenice.

Čuvajte se ponaredb in pazite na sidro in naše ime.

F. AD. RICHTER & CO., 215 Pearl St., New York, N. Y.
Dr. Richterjeve Congo Pilule olajšajo. (25c. ali 50c.)

Bančni račun.

Moder mož skuša vedno odpreti si bančni račun, kakor hitro mu pripuščajo okolščine z namenom, da ima reservni sklad za "deževitne dni". Isto bi moral storiti z ozirom na svoje zdravje, to se pravi, da vzdržuje svoje telesno moč, ki pomeni za vsakogar najbolji bančni račun. Moč pa temelji na dobri prebavi. — Držite jo v popolnem redu in ko hitro zapazite kako nerednost, rabite Trinerjeva ameriško zdravilno grenko vino tako dolgo, da se zopet vse povrne v naravni delavni red.

To staro domače sredstvo je zanesljivo zdravilo za vse družinske člane pri vsakem nepričakovanem nerazpoloženju, osobito želodca, pri slabosti bluvanju, prehlajenju, zabasanosti, zgubi teka, nervoznosti, glavobolu in bolečinah v križeih, pobitosti, napadih omotice in mnogih ženskih boleznih.

V lekarnah, Jos. Triner 1333—1339 So. Ashland Ave. Chicago, Ill.

Za dobre fotografije SE OGLASI pri

Wilke

dobropoznanemu fotografu, ki izdeluje vsakovrstne **in najfinejše** slike: otroke, družine, skupine, ženitve in društvene skupine.

Fotografira tudi zvečer po naročilu.

1438-1440 BLUE ISLAND AVE., CHICAGO.

NA VOGALU 14. PLACE.

TELEFON CANAL 287. USTANOVLJENO 1883.

Zdravljenje v 5 dneh

Varicocele Hydrocele BREZ NOŽA IN BOLEČIN

Ozdravim vsacega, kdor trpi na Varicoceli, Structuri; dalje ozdravim nalezljivo zastrupljenje, živčno nezmožnost, vodenico in bolezni tičočih se moških.

Ta prilika je dana zlasti tistim, ki so izdali že velike svote zdravnikom ne da bi bili ozdravljeni in moj namen je, pokazati vsem, ki so bili zdravljeni po tucatih zdravnikov, brezuspešno, da posedujem le jaz edino sredstvo, s katerim zdravim vspešno.

Popravite Vaše zdravje

Pridite v moj urad in govorite zaupno. Govorimo vse jezike. Dobili boste najboljše nasvete in prednosti, ki sem si jih iztekel v moji 14 letni praksi kot specialist v boleznih pri moških. Če je upanja v vaši zadevi, vam pojasnem, kako se treba zdraviti.

Ozdravim pozitivno želodec, pljuča, ledice in neprilike v jetrih.
(Za neuspešno zdravljenje ni treba plačati).

TAJNE moške bolezni
zguba nagona, bolezni v ledicah in jetrih
zdravim hitro za stalno in tajno. Živčene onemoglosti, slabost, napor, zastrupljenje in zguba vode.

PLJUČA
naduho, Bronchitis, srčne bolezni in pljučne zdravim po moji najnovejši metodi

(Preiskovanje brezplačno)

Zastrupljenje krvi
in vseh drugih kožnih bolezni, kakor prišče, lucije, onemoglost itd.

Ženske bolezni
beli tok, bolečine v ozature, garje, otekline, podju in druge organske bolezni zdravim za stalno.

Zdravljenje za stalno, je, kar želi vsakdor; ozdravim vsakogar, kdor mi zaupa njegov položaj. Moje zahteve so dostopne in primirne napram natančnemu zdravljenju in obroki lahki. Pridite danes in olajšajte bolečine. **(Nasveti zastonj.)**

DR. ZINS, 183 N. Clark Str. med Randolph in Clark **Chicago**

Odprto: 8 zjutraj do 8 zvečer. Ob nedeljah od 8 zjutr. do 4 pop.

Človeka ki ima hranilno vlogo nedosažejo nikdar največje neprilike.

Začnite dnes. — Začeti je lahko z jednim dolarjem.
Plačamo 3% obresti vsakega pol leta.

INDUSTRIAL SAVINGS BANK
2007 Blue Island Ave., Chicago, Ill.

Vlog čez pol miljona dolarjev. Odprto v soboto od 6 do 8 ure zvečer.

NAROČITE SE NA DNEVNIK "ZARJA"!

Kdor želi čitati podučne članke o socializmu in novice iz starega kraja, ta naj se naroči na edini slov. socialistični dnevnik "ZARJA."

"Zarja" izhaja v Ljubljani, Šelenburgove ulice št. 6/II in stane za Ameriko $6 za celo leto.

Vse konzularne in notarske zadeve (civilne in vojaške) prevzema v hitro in uspešno izvršitev
Ivan Kaker, 220½ Grove St..
MILWAUKEE, WIS.

Sodrugi! Naš list je naše najmočnejše orožje! Njegujmo ga! Podpirajmo in širimo ga! Agitirajmo, da bo "PROLETAREC" še večji in močnejši! Delavstvo brez svojega časopisja je kakor življenje brez solnca.

I. STRAUB
URAR

1010 W. 18th St. Chicago, Ill

Ima večjo zalogo ur, verižic, prstanov in drugih dragotin. Izvršuje tudi vsakovrstna popravila v tej stroki po zelo nizki ceni.

Obiščite ga!

Stara navada je zdraviti revmatizem, trganje po udih, neuralgijo, zvinjenje itd. z Dr. Richterjevim "Pain Expeller". Pravi Pain Expeller se dobi tudi v Ameriki v sleherni lekarni za 25 centov steklenica in se spozna po varstveni znamki s sidrom. Pri kupovanju je treba na to paziti.

ALOIS VANA
— izdelovatelj —
sodovice, mineralne vode in raznih neopojnih pijač.
1337 So. Fisk St. Tel. Canal 1465

Slovencem in Hrvatom priporočam svoje moderno brivnico.
FRANK ZORNJAK,
1837 So. Centre ave., Chicago, Ill.

AVSTRO-AMERIKANSKA ČRTA.

Najpripravnejša in najcenejša parobrodna črta za Slovence in Hrvate.

Regularna vožnja med New-Yorkom, Trstom in Reko.

Brzi poštni in novi parobrodi na dva vijaka:

Martha Washington, Laura, Alice, Argentina in Oceania

Druge nove parnike, ki bodo vozili 19 milj na uro, gradijo.—Parniki odplujejo iz New Yorka ob sredih ob 1 popoldan in iz Trsta ob sobotih ob 2 popoldan proti New Yorku.—Vsi parniki imajo brezžični brzojav, električno razsvetjavo in so moderno urejeni. —Hrana je domača. — Mornariji in zdravnik govorijo slovensko in hrvatsko.

Za nadalne informacije, cene in vozne listke obrnite se na naše zastopnike ali pa na:

PHELPS BROS. & CO
Gen'l Agt's, 2 Washington St., New York.

Zastopnik za Zapad: K. W. Kempf, 120 N. La Salle St., Chicago, Ill.

CARL STROVER
Attorney at Law
Zastopa na vseh sodiščih.
Št. sobe 1009
140 E. WASHINGTON STREET,
CHICAGO, ILL.
Telefon: Main 3989

ROJAKI v Waukeganu!

Če kočete piti dobre pijače in se zabaviti po domače pojdite k

B. Mahnich-u,
714 Market Street, Waukegan.

Pri njemu je vse najbolje. Kdor ne vrjame, naj se prepiča.

DOBRA, DOMAČA GOSTILNA v Clevelandu, Ohio

J. SVETE po domače pri ZALARJU
6120 St. Clair ave

toči vino, pivo in žganje prve vrste. Smodke prve kvalitete so na prodej. Za mnogobrojen poset se priporoča rojakom v Clevelandu, pa potnikom Lastnik.

Importiran starokrajski tobak vsake vrste

za cigarete, pipe in žvečenje. Importirane cigare in cigarete. Vse pristno in po zmernih cenah.

VAC. KROUPA,
1225 W. 18th St. Chicago, Ill.

Jako važno vprašanje?

"Ali sem že poslal zaostalo naročnino na "Proletarca"?

Še ne! —

Podpirajte socialistično časopisje! Naročajte, čitajte in širite 'Proletarca'! Priporočajte hrvatskim delavcem 'Radničko Stražo'.

JESEN IN ZIMA
1911—1912

Popolna zaloga novih, najmodernejših krojev

Obleke za odrasle in mladeniče

Naše obleke so dobro krojene in sešite z vso vsebino, ki spada v

Dobre Obleke od $25.00 po dol do $7.50

Površnike za odrasle in madeniče imamo v zalogi najnovejega "Presto" kroja.

LAWNDALE CLOTHING HOUSE
S.W. Corner 26th & Central Park Ave.
Rudolph Layer,
lastnik.

PRVA SLOVENSKA
Vinarna in Gostilna v Kaliforniji,
kjer se toči dobra vina in importirano pilzensko pivo. Prodaja vina na galone in na drobno.
Ant. Schnabl,
cor. Trumbull ave. in 26. Str., Chicago, Ill.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.
Zdravnik za notranje bolezni in ranocelnik.
Izdravniška preiskava brezplačno—plačati je le zdavila, 1924-26 Blue Island Ave., Chicago. Za dne ure: Od 1 do 3 popol. Od 7 do 9 zvečer. Izven Chicage živeči bolniki naj pišelo slovenski.

Dolžnost vsakega socialista je, podpirati svoje časopisje. Agitirajte za "Proletarca". Pridobite mu nove naročnike.

Vse pritožbe glede nerednosti pošiljanja lista in druge stvari tičoče se "Proletarca" je poslati na sodr. Frank Podlipca, 604 N. Curtis St. Chicago, Ill.

POZOR! SLOVENCI! POZOR!
SALOON
s modernim kegljiščem

Sveže pivo v soderkih in buteljkah in druge raznovrstne pijače ter unijske smodke. Potniki dobe čedno prenočišče za nizko ceno.

Postrezba točna in izborna.

Vsem Slovencem in drugim Slovanom se toplo priporoča

MARTIN POTOKAR,
1625 So. Centre Ave. Chicago

Valentin Potisek
GOSTILNICAR
1237-1st St., La Salle, Ill

Toči vse, gostilni podrejene pijače inse priporoča rojakom za obilem obisk.

M. A. Weisskopf, M. D.
Izkušen zdravnik.
Uraduje od 8—11 predpoldne in od 6—9 zvečer.
1842 So. Ashland Ave.
Tel. Canal 476 Chicago, Ill.

LOUIS RABSEL
moderno urejen salun
NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, WIS
Telefon 1199.